

אסתר פרק ד'

1) תרגום יונתן על מגילת אסתר פרק ד פסוק א

ומרדכי ידע על ידע דאליהו כהנא רבא ית כל מה דאתעבד בשמי מרומא ומה דאתחיבו עמא בית ישראל לשתיצאה מגו עלמא והיכמא דאתכתיב ואתחתיים להובדותהון מן עלוי ארעא

2) אסתר רבה (וילנא) פרשה ז

... באותה שעה רץ אליהו זכור לטוב בבהלה אצל אבות העולם, ואצל משה בן עמרם, ואמר להם עד מתי אבות העולם רדומים בשינה ואי אתם משגיחים על הצרה שבניכם שרויין בה כי מלאכי השרת וחמה ולבנה וכוכבים ומזלות ושמים וארץ וכל צבא המרום בוכים במרד ואתם עומדים מנגד ואינכם משגיחים, אמרו לו מפני מה, אמר להם מפני שנהנו ישראל מסעודתו של אחשוורוש ובעבור זאת נגזרה עליהם גזירה לכלותם מן העולם ולאבד את זכרם, אמרו לו אברהם יצחק ויעקב אם הם עברו על דת הקב"ה ונחתמה גזירתם מה אנו יכולים לעשות, חזר אליהו ואמר לו למשה אי רועה נאמן כמה פעמים עמדת על הפרץ לישראל ובטלת גזירתם לבלתי השחית שנאמר (תהלים ק"ו) לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית, מה תענה על הצרה הזאת (ישעיה ל"ז) כי באו בני עמך משבר וגו', אמר לו משה כלום יש אדם כשר באותו הדור אמר לו יש ושמך מרדכי, אמר לו לך והודיעו כדי שיעמוד הוא משם בתפלה ואני מכאן ונבקש רחמים עליהם לפני הקב"ה, אמר לו רועה נאמן כבר נכתבה אגרת כלייה על ישראל, אמר לו משה אם בטיט היא חתומה, תפלתנו נשמעת, ואם בדם נחתמה מה שהיה הוא, אמר לו בטיט היא חתומה, אמר לו משה רבינו לך והודיע למרדכי, מיד הלך והודיע למרדכי, וה"ד ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו...

3) אסתר רבה (וילנא) פרשה ח

ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו, בנימין גרם לשבטים ליקרע הה"ד (בראשית מ"ד) ויקרע שמלותם, והיכן גרמה לו קריעה בשושן הבירה הה"ד ויקרע מרדכי את בגדיו והוא איש ימיני

4) ספר בני יששכר - מאמרי חדש אדר - מאמר ז

כתב הרמ"ז ז"ל המן היה גלגול עשו

5) בית הלוי על אסתר פרק ח פסוק ו

במגילת אסתר (פרק ח) כי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי. ולכאורה אמרה כפל ענין במילות שונות, והנראה דהגזירה הרי היה להרוג ולאבד את כל היהודים, וממילא אין הגזירה רק על המחזיק בדתו היהודית אבל אם יניח דתו להתחבר להפרסיים הלא היה עליו הגזירה. ובפרט לפי מה שפירשו המפרשים דלאבד אין פירושו ההריגה רק פירושו העברה על דתם דעיקר לשון לאבדם היינו שלא יהיו ניכרים בפני עצמם כאומה בפ"ע רק מעורבים ונאבדים בין הגוים, וכמאה"כ (ויקרא כו לח) ואבדתם שם בגוים, וכמו (ישעי' כז יג) ובאו האובדים בארץ אשור, דפירושו שנאבדו בתוך האומות ולא היו ניכרים, והנה בודאי דבאומה שלמה ימצא בהם שני האופנים, מי שיקיים המצוות במסירת נפש דהיינו הכשרים שבעם וגם ימצא קצת שיעזבו דתם.

6) ספר מחשבות חרוץ לר' צדוק מלובלין - אות יז

ישראל כולם הסכימו וקיבלו על עצמם למסור נפשם על קידוש ה' וליהרג הם ולשחוט כל טפם שלא יטמעו אחר כך בעל כרחם כמו שעשו קדמונינו שבצרפת וספרד בעת השמדות רחמנא ליצלן, והיה די בכך לתקן הקודם

7) משנה ברורה סימן תרע ס"ק ו

(ו) שלא קבעום למשתה ושמחה - אלא להלל ולהודות. ונראה הטעם דלא קבעו כאן לשמחה כמו בפורים כי בפורים היה הגזירה להשמיד ולהרוג את הגופות שהוא בטול משתה ושמחה ולא את הנפשות שאפילו המירו דתם ח"ו לא היה מקבל אותם לכך כשהצילם הקב"ה ממנו קבעו להללו ולשבחו ית' ג"כ ע"י משתה ושמחה משא"כ במעשה דאנטיוכוס שלא גזר עליהם להרוג ולהשמיד רק צרות ושמדות כדי להמיר דתם [כמו שאנו אומרים להשכיחם תורתך ולהעבירם מעל חוקי רצונך] ואם היו ישראל מכניעים להם להיות כבושים תחת ידם ולהעלות להם מס וחוזרין לאמונתם ח"ו לא היו מבקשים יותר

(8) משבצות זהב אסתר ד' - ד'

"וַתִּשְׁלַח בְּנָדִים לְהַלְבִּישׁ אֶת מְרַדְכֵי וְגו', הדבר צריך ביאור, הרי לא חסרים בנדים למרדכי, א"כ ודאי יש לו סיבה שבעבורה קרע את בגדיו. ונראה לומר, שאסתר ודאי הבינה שנגזרה גזירה רעה על היהודים, אלא שהיא היתה סבורה שיש בכוחה לפעול אצל המלך את ביטול הגזירה, וזאת רק ע"י השתדלות שקמה לפני שתתפרסם הגזירה, ולכן היתה סבורה שהדרך שמרדכי נוקט בה אינה דרך נכונה, כי ע"י שהוא מסתובב קרוע בגדים ברחובות הבירה, מתפרסם לכולם שהמלך גזר גזירה על היהודים, ואחרי שהדבר יתפרסם לא יסכים אחשורוש בגודל גאוותו לחזור בו מהגזירה שגזר. ונס שדרך זו היא מעין הכרות מלחמה גלויה כנגד המלך, בהתנגדות לגזירה שגזר, והיא מגבירה את הסכנה, כי היא סיבה להגדיל את חמת המלך. ולכן שלחה בנדים "להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו".

(9) תלמוד בבלי מסכת מגילה דף טו עמוד א

ותקרא אסתר להתך, אמר רב: התך זה דניאל

(10) תוספות מסכת בבא בתרא דף ד עמוד א

שכל דברי מלכות נחתכין על פיו - לפי תרגום [של] אחשורוש נענש הרבה שנהרג דכתיב ויגידו למרדכי את דברי אסתר ולא כתב התם התך לפי שהרגו המן על שהיה משיב דברים בין אסתר למרדכי

(11) שלמי תודה - פורים ד' תל"ט

הך לישנא דפרשת הכסף צריכה ביאור ויש לפרש דמרדכי אמר לאסתר דאם אחשורוש היה מקבל את הכסף מהמן היה מקום לחשוב שאולי נתרצה אחשורוש לגזור את הגזירות רק בגלל הכסף שקיבל ממנו ואם כך אולי היה אפשרות לבטל את הגזירה ע"י שיתנו למלך סכום גדול יותר ממה שנתן לו המן ועוד כהנה תחבולות אבל מכיון שאמר אחשורוש להמן הכסף נתון לך וגו' הרי מוכח שלא מחמת הכסף הוא שהסכים לגזירה רק מפני שהיה גם הוא שונא לישראל ואם כן קשה יותר לבטל את הגזירה וזהו ואת פרשת הכסף דקאמר

(12) תרגום יונתן על מגילת אסתר פרק ד פסוק יא

ושיאת אסתר מלין בפום התך ואמרת ליה בדנא תימר למרדכי הלא המן רשיעא גזר על מימר אחשורוש דלא למיעל לות מלכא לדרתא גואה בלא רשו וכען כל עבדי מלכא ועמין דדירין בפלכי מלכא ידעין די כל גבר ואנתתא די יעול לות מלכא לדרתא גואה די לא מתקרי על פומיה דהמן חדא היא גזירת דיניה לממת לבר ממך די יושיט ליה מלכא ית תגדא דדהבא ויחי ואנא לא אתקרייתי למיעל לות מלכא דין זמן תלתין יומין:

(13) מלבי"ם על אסתר (פירוש אסתר) פרק ד פסוק יא

אם אכנוס שלא ברשות אף שימחול לי המלך, די שאציל את נפשי ולא אוכל לבקש עוד בעד אחרים

14) חומת אנך להחיד"א אסתר אות י"ב

אמר במדרש דגזרת המן בעבור מכירת יוסף

15) מדרש תהלים (בובר) מזמור כב ד"ה [ה] דבר אחר

ואל תאכלו ואל תשתו (אסתר שם ד'), מאחר שכתוב וצומו עלי, למה הוצרך לומר ואל תאכלו ואל תשתו, וכי יש אדם צם ויאכל וישתה, ומאי טעם אמרה כן, אלא אמרה וצומו עלי, צומו על מה שאכלתם ושתינתם במשתה אחשוורוש

16) אבן עזרא אסתר פרק ד פסוק טז

שלשת ימים - עד יום השלישי והנה לא אכלו בערב והתענו שני ימים ושני לילות כי הכתוב הוא לילה ויום והנה אסתר בטחה באלהיה על כן התענתה ולא בטחה ביופיה כי פני המתענה תשתננה אף כי יום השלישי:

17) מדרש תהלים (בובר) מזמור כב ד"ה [ה] דבר אחר

יכול יהו צמים לילה ויום, שלשה ימים ושלשה לילות ולא היו מתים, אלא היו מפסיקין מבעוד יום

18) ערוך לנר על יבמות דף קכא/ב

דעת הגמרא שהתענו ג' ימים וג' לילות רצופים אכן המדרש חולק על גמרא דילן דז"ל (הובא בילקוט) והיאך היו צמים שלשה ימים לילה ויום ולא היו מתים אלא שהיו מפסיקים מבעוד יום עכ"ל, וכוונת המדרש נ"ל שהיו אוכלים כל לילה שאחר התענית ולכך כתיב שלשה ימים ולא לילות ומה דכתיב לילה ויום היינו כשהיו מתחילים להתענות תענית הראשון שהוא יום י"ד שהרי בי"ד וט"ו וט"ז התענו הפסיקו בי"ג מבעוד יום דבאופן שיום ראשון של תענית דהיינו י"ד הי' לילה ויום ושוב אכלו בליל ט"ו ובליל ט"ז, והנה כדברי המדרש נראה ג"כ בתרגום ראשון של מגילה שלא התענו רק ג' ימים ומה דכתיב לילה ויום מפרש על תפלה כאלו נכתב אצל וצומו עלי אבל בתרגום שני של מגילה כתוב כסוגיא דילן שהתענו ג' ימים וג' לילות רצופים:

19) תלמוד בבלי מסכת מגילה דף טו עמוד א

לך כנוס את כל היהודים וגו', עד אשר לא כדת, אמר רבי אבא: שלא כדת היה, שבכל יום ויום עד עכשיו - באונס, ועכשיו - ברצון. וכאשר אבדתי אבדתי - כשם שאבדתי מבית אבא כך אובד ממך. ויעבר מרדכי אמר רב: שהעביר יום ראשון של פסח בתענית.

20) רש"י מסכת מגילה דף טו עמוד א

יום טוב ראשון של פסח - שהרי בשלשה עשר בניסן נכתבו האגרות וניתן הדת בשושן, וארבעה עשר וחמשה עשר וששה עשר התענו, ובששה עשר נתלה המן בערב.

21) אסתר רבה (וילנא) פרשה ח

תאמר אסתר להשיב אל מרדכי, אמרה לו לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים אלו הן י"ג וי"ד וט"ו בניסן, שלח לה והרי בהם יום ראשון של פסח, אמרה לו זקן שבישראל למה הוא פסח, מיד שמע מרדכי והודה לדבריה הה"ד ויעבר מרדכי ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר

22) ערוך לנר על יבמות דף קכא/ב

ובזה יש ליישב ג"כ מה שהקשה בס' יערות דבש אמה דאמר רב במגילה (דף ט"ז) ויעבור מרדכי שהעביר יום ראשון של פסח בתענית דלמה נקט עבירה זו דוקא והלא ה' עבירה גדולה מזו שבטלו מצות ע' של אכילת מצה שהיא דאורייתא גם בזמן דליכא פסח ע"ש שנדחק מאוד ביישוב קושיא זו ולבסוף לא הועיל. אבל לפי דברינו א"ש די"ל דרב ס"ל ג"כ כדעת המדרש שבליל ט"ו לא התענו ואכלו מצה ולכן לא קחשיב רק מה שהתענו בי"ט ראשון של פסח

23 תוספות מסכת מגילה דף טו עמוד א

כשם שאבדתי מבית אבא כך אבדתי ממך - וא"ת אמאי לא היה מגרשה ותהא מותרת להחזירנה י"ל לפי שכל מעשה הגט הוא ע"פ עדים והיה ירא פן יתפרסם הדבר למלכות.

24 חיזושי הרשב"א מסכת מגילה דף טו עמוד א

מה שכתוב בהגדה ואני כאשר אבדתי אבדתי כשם שאבדתי מבית אבא כך אבדתי ממך, הקשו בתוס' יגרשנה ויחזירנה אחר כך שאינה אסורה לו מחמת זנות... ותירצו שהיה ירא לגרשה לפי שכל מעשה הגט בעדים וירא שמא יתפרסם וידע הדבר למלך, ואינו נכון בעיני ויכתוב לה בכתב ידו שהוא כשר דאורייתא וטוב היה לו לעשות כן דהא אסתר היכי עבדה הכי דהשתא ברצונה נבעלת ותהרג ואל תעבור ואלו היה מגרשה בכתב ידו לא היתה עוברת על אסור עריות החמור ולא היתה נאסרת למרדכי, אלא שדברי אגדה הן ואין משיבין עליהן.

25 ספר בית שמואל על אה"ע - סימן קעח (ד)

ואם זינתה ברצון כדי להציל נפשות כעובדת אסתר לאחשורוש אסורה לבעלה כיון שביאה היה ברצון שם במהרי"ק

26 תרגום יונתן על מגילת אסתר פרק ד פסוק טז

כדין אובד מן חיי עלמא הדין בגין פורקן עמא בית ישראל: